

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ ПЕДАГОГІЧНОГО КЕРІВНИЦТВА ЕКОНОМІЧНИМ ВИХОВАННЯМ УЧНІВ

9. Педагогика. Учебное пособие для студентов педагогических учебных заведений/В.А. Слатенин, А.И. Мищенко, Е.Н. Шиян. – М.: Школьная Пресса, 2002. – 512 с.

10. Симонов В.П. Педагогическая практика. Учебно-методическое пособие для преподавателей и студентов. – М.: Московский психолого-

социальный институт, 2000. – 180 с.

11. Содержание и организация педагогической практики. Методическое пособие. – Саратов: Изд-во Саратовского университета, 1982. – 30 с.

12. Сухомлинський В.О. Сто порад учителям. – К.: Рад. школа, 1988. – 304 с.

Володимир Терес, кандидат педагогічних наук, помічник ректора
Дрогобицького державного педагогічного університету
ім. І. Я. Франка

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ ПЕДАГОГІЧНОГО КЕРІВНИЦТВА ЕКОНОМІЧНИМ ВИХОВАННЯМ УЧНІВ

У статті досліджується система неперервної економічної підготовки молоді, яка будується на концепції розвитку соціально-економічної освіти і виховання в загальноосвітній і вищій педагогічній школі.

Постановка проблеми. Від якості та осучаснення змісту економічного виховання молодого покоління громадян України значною, якщо не вирішальною мірою, залежить і успіх започаткованих економічних реформ, і, врешті-решт, добробут народу в цілому. Вивести економіку країни з кризового стану, оволодіти новим господарчим мисленням, а, отже, рушити вперед справу вдосконалення нашого суспільства на шляху демократії може лише економічно підготована людина. Необхідність реформування системи економічного всеобучу стає тим загальнішою, чим прискоренішими стають темпи економічних перетворень, чим повнокровнішим стає насичення української економіки тими інституціями, без яких не можна уявити ринкову економіку початку третього тисячоліття.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Організація економічної освіти підростаючого покоління потребує чітких і цілеспрямованих дій кожного учасника цього процесу. Його ефективність, на думку провідних спеціалістів у цій галузі (А.Аменд, В.Поляков, В.Розов, І.Сасова [11], Б.Шемякін [14]), визначається створенням нової системи неперервної економічної підготовки молоді, основоположними принципами якої повинні стати врахування регіональних умов, національних особливостей, культурно-історичних традицій, потреб особистості і суспільства. Така система будується на концепції розвитку соціально-економічної освіти і виховання в загальноосвітній і вищій педагогічній школі.

Мета статті. Розглянути передбачення

національної доктрини розвитку освіти; елементи процесу прийняття управлінського рішення; основні риси менеджера; основні етапи у процесі підготовки рішення; етапи циклу управління; основне завдання керівної ланки; елементи структури планування діяльності.

Виклад основного матеріалу. Ця концепція передбачає вдосконалення змісту, форм, методів і засобів формування економічних суб'єктів. У цьому контексті особливе місце займають питання педагогічного керівництва цим пріоритетним аспектом виховання. Вдосконалення його диктується вимогами національної доктрини розвитку освіти, які передбачають:

- оптимізацію організаційно-управлінських структур;
- зміни в технології реалізації управлінських функцій;
- впровадження інформативно-управлінських, комп'ютерних технологій;
- ефективний перерозподіл функцій і повноважень між центральними органами влади та органами місцевого самоуправління;
- впровадження нової етики управління – партнерський, рівноправний стиль відносин, відмова від декларативного спілкування та дріб'язкової опіки;
- зміну форм і методів контролю, націленість на допоміжний, випереджувальний контроль, підвищення його компетентності, зміщення акцентів на кінцевий результат;
- створення центральних і регіональних систем моніторингу і якості освітніх послуг;

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ ПЕДАГОГІЧНОГО КЕРІВНИЦТВА ЕКОНОМІЧНИМ ВИХОВАННЯМ УЧНІВ

- демократизацію призначення керівників навчальних закладів;
- удосконалення процедури ліцензування, атестації та акредитації закладів освіти;
- підготовку й перепідготовку управлінців усіх рівнів, лідерів в освіті;
- активне залучення до управлінської діяльності талановитої молоді.

Як видно, необхідність удосконалення управління системою освіти в цілому та загальноосвітньою школою зокрема, виділена як одне із найпріоритетніших завдань соціально-економічного розвитку незалежної України.

Сучасна школа – це майбутнє держави. Від якості управління, культури управлінської праці директорів шкіл значною мірою залежить успіх роботи педагогічного колективу з оптимальної організації учнівського самоврядування, вдосконалення форм і методів трудового навчання і виховання учнів, формування в них активної національної і патріотичної позиції. Успішне втілення в життя основних положень національної доктрини значною мірою визначається тим, як директор школи, його заступники, громадські організації зможуть дійти до кожного вчителя, надати йому необхідну методичну допомогу, тактовно вплинути на його психологічну перебудову для роботи в нових умовах. Це означає необхідність підвищення професійної майстерності керівників шкіл, удосконалення їх управлінських умінь і навичок.

Значна частина керівників шкіл не може чітко визначити цілі управління і педагогічної роботи на навчальний рік в цілому з економічного виховання, зокрема особливу складність для багатьох становить розмежування цілей роботи шкільної адміністрації, об'єднань вчителів і органів учнівського самоуправління.

Багато керівників не вміють точно визначити всі факти і умови, які необхідно враховувати при вирішенні конкретних питань економічної підготовки учнів. Частина керівників помилково вважає, що для вирішення будь-якої управлінської чи педагогічної проблеми достатньо лише знання самого факту, наприклад, незадовільної успішності учня, пропусків занять, низького рівня роботи учнівського самоврядування тощо. При цьому вони не усвідомлюють необхідності виявлення причин виникнення даного факту або явища, вивчення впливу внутрішніх і зовнішніх чинників на якість роботи вчителів і учнів, рівня сформованості мотивів діяльності міжособистісних стосунків.

Із 600 опитаних директорів шкіл і їх заступників більшість зазнає труднощів в

організації режиму і внутрішнього розпорядку своєї школи. Тож можна зробити висновок, що організація методичної роботи, в тому числі із питань економічного всеобучу, – найважливіша функція керівників школи – поки що носить загальний неконкретний характер. Так, 72% директорів шкіл не справляються з організацією методичної допомоги вчителям у роботі з виконання навчальних програм; 52% – вихователям та класним керівникам в організації комплексного підходу до виховання учнів, 52% – органам учнівського самоврядування і 66% – керівникам громадських організацій вчителів.

Багатьом керівникам шкіл важко здійснювати повсякденний аналіз роботи вчителів та учнів, а також прорахунків і недоліків у навчально-виховній роботі різних категорій педагогів, вчителів, вихователів, класних керівників. Багато директорів шкіл та їх заступників з навчально-виховної роботи не вміють співвіднести підсумки навчального року, в тому числі з проблем економічного виховання, з раніше поставленими цілями.

Як переконують дослідження, керівникам бракує об'єктивної інформації про об'єкт управління. Управління об'єктом неможливе без аналізу отриманої інформації, яка за змістом містить у собі виявлення відповідно з поставленою метою закономірностей та причинно-наслідкових зв'язків між фактами. Аналіз отриманої інформації не самоціль, а основа розробки подальших планів і прийняття таких управлінських рішень, які за своїм змістом були б спрямовані на раціоналізацію процесу управління, управлінської діяльності і, можливо, в окремих випадках, також самого органу управління чи окремих його структурних підрозділів.

Це є важливим завданням науки управління і практичного управління, оскільки важливість збору та обробки інформації, її аналіз значною мірою знецінюються, якщо вони не спрямовані на постійне вдосконалення управління і, звичайно, діяльності органів управління. Це в свою чергу впливає на оптимальність рішення, яке за нашими глибокими переконаннями, є рушійною силою педагогічного процесу, яскравим динамічно-об'єктивним показником рівня його вдосконалення, в тому числі й економічних аспектів.

Багаторічна особиста управлінська практика переконує, що при розгляді управлінських проблем економічного виховання учнів, ми недостатньо використовували економічний ресурс управління з економіки.

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ ПЕДАГОГІЧНОГО КЕРІВНИЦТВА ЕКОНОМІЧНИМ ВИХОВАННЯМ УЧНІВ

А тим часом вона має позитивні напрацювання і тенденції до вдосконалення.

Процес прийняття управлінського рішення складається з таких елементів:

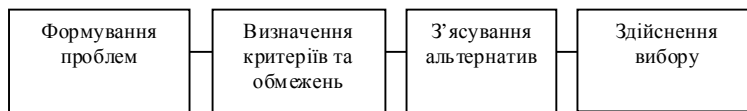

Схема 1.1. Процес прийняття управлінського рішення

Пояснення до схеми:

1. Формування проблеми включає в себе аналіз усіх внутрішніх і зовнішніх чинників ситуації, що склалась. З інформації вибирається лише те, що стосується справи.

2. На другому етапі визначаються критерії та обмеження розв'язання проблеми. Критерії – це оцінки рішень. Орієнтири того, чого ви збираєтесь досягти. Обмеження – це оцінка ваших можливостей у досягненні правильного рішення.

3. На етапі з'ясування альтернатив проробляються всі можливі варіанти розв'язання проблеми.

4. На етапі остаточного здійснення вибору альтернативи зіставляються, оцінюються; з них вибирається найкраща.

А хіба це не так, що сучасний менеджер повинен володіти основними теоріями управління, вміти творчо застосовувати їх на практиці. Цим він принципово відрізняється від господарського керівника, сформованого адміністративною системою управління. Для останнього основним завданням було точне, неухильне виконання розпорядження вищої ланки. Будь-яка ініціатива з його боку всіляко обмежувалася. Це визначало відповідний стиль його роботи з підлеглими. У людей розвивалися суто виконавські якості, вміння бездумно підкорятися, незацікавленість брати участь в управлінських рішеннях. На жаль, цей тягар минулого ще довго буде тиснути на свідомість українських громадян. Для його подолання необхідна нова генерація менеджерів, які прийдуть на виробництво і створять на підприємствах новий соціальний клімат, правила спілкування.

Менеджер створює можливості для розвитку творчих здібностей усіх співробітників заради досягнення мети організації. Основними рисами менеджера мають бути:

- *концептуальність мислення*, тобто вміння побачити діяльність підприємства в цілому і адаптувати її до змін в діловому світі;
- *оперативність і гнучкість мислення*,

здатність швидко орієнтуватись в ситуації й обирати кращий варіант з можливих;

- *широкий світогляд і глибокі фахові знання*;

вміння застосовувати теорію на практиці;

- *вдача лідера*, вміння організувати людей, зацікавити у виконанні справи;

- *вміння передавати свої ідеї*, доводити їх до виконавців у доступній для них формі;

- *комунікабельність* – уміння спілкуватися з колегами, партнерами, конкурентами.

Отже, менеджер – не просто представник престижної професії, а й цікава людина, здатна зробити своє життя і життя свого оточення змисловнішим.

Зрозуміло, що кожний менеджер є особистістю, тобто йому властиві певні методи роботи, свій, так би мовити, почерк, стиль.

Сучасна школа буде сучасною лише в тому випадку, коли керівник її буде володіти всіма “секретами” її майбутнього. Більше 30 років наука педагогічного управління серед інших принципів особливу увагу звертала на принцип педагогічного аналізу (Ю.Конаржевський [2], Т.Шамова та ін.).

На перший погляд, все правильно. Але вся біда управлінської педагогічної ланки полягає в тому, що в ній не робився потрібний акцент на виробленні і прийнятті рішення.

Зцією метою ми за останні роки проаналізували 116 рішень педагогічних рад з питань організації і процесуального забезпечення економічної освіти та виховання учнів і прийшли до невтішного висновку: 78% рішень мають декларативний і управлінський характер, вони некомпетентні, хибують на спрощеність.

Якщо продуктом праці шахтаря є видобуте вугілля, кондитера – торт і тістечка, то у менеджера продуктом діяльності є управлінське рішення. Від кваліфікованості та своєчасності його прийняття залежить успіх усієї справи. Яке управлінське рішення вважати ефективним? Як досягти ефективності у прийнятті управлінських рішень?

У самому процесі підготовки рішення виділяють п'ять основних етапів:

- *постановка управлінської проблеми*;
- *виявлення альтернатив*;
- *вибір найкращої альтернативи або альтернатив*;
- *практичне впровадження рішення*;
- *перевірка результату*.

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ ПЕДАГОГІЧНОГО КЕРІВНИЦТВА ЕКОНОМІЧНИМ ВИХОВАННЯМ УЧНІВ

Проблеми прийняття управлінських рішень привертають все більшу увагу дослідників. І це не випадково, адже зріс динамізм навколишнього середовища, збільшилася взаємозалежність багатьох рішень, разом із складністю рішень зросла також і відповідальність за їх ухвалення. Перед керівниками постають складні проблеми вибору, необхідності розгляду сотень альтернативних варіантів.

Попри насичену численними школами та тривалу історію науки управління, вона недостатньо уваги надавала дослідженню управління і управлінській діяльності в освіті. Лише в останній час з'явилися роботи, що мають на меті вирішення важливих питань управління, зокрема освітою і школою. Наприклад, планування навчально-виховного процесу, побудова уроку і його аналіз, інформаційне забезпечення управління в школі тощо. Дійсно, управління школою, виробництвом, будь-яким закладом передбачає передусім опис органу управління, його структури і діяльності, тобто необхідну об'єктивну інформацію про об'єкт управління.

Сучасна школа є цілісною педагогічною системою, що складається із взаємозв'язаних частин, кожна з яких має внутрішню організацію, що певним чином співвідноситься із зовнішнім середовищем. Процес економічного виховання учнів можна розглядати як одну із підсистем, якій властиві внутрішні та зовнішні зв'язки. Основний зміст управлінням процесом здійснює цілеспрямований вплив вихователів та учнів з метою отримання оптимальних результатів в економічній освіті та вихованні.

Управління полягає у свідомому регулюванні складових процесу економічного виховання й відносин, що виникають у ньому. У практиці школи це здійснюється протягом чітко встановленого періоду: навчального року, чверті. Навчальний рік можна вважати закінченим педагогічним циклом, під час якого проходять відчутні якісні зміни. Цей же цикл закономірний для управління процесом економічної освіти й виховання школярів. Цикл управління ми поділяємо на ряд етапів:

1. Моделювання економічно вихованої особистості і відповідна постановка мети. Мета може бути педагогічна, прихована від учнів, вона визначає позицію педагога; відкрита, поставлена в рамках самовиховання самими учнями, учнівськими організаціями та колективами.

2. Збір початкової інформації про об'єкт управління. Мається на увазі вивчення учнів, колективу й умов економічного виховання. Вивчення проводиться шляхом опитування,

спостереження.

3. Прогнозування розвитку якостей особистості господаря-громадянина на конкретний віковий період і в зв'язку з цим постановка завдань управління.

4. Планування процесу економічної освіти й виховання, а також вибір шляхів і засобів вирішення поставлених завдань. Планування здійснюється на різних рівнях у межах школи, класу, з урахуванням спільної діяльності школи та сім'ї. У плані передбачаються різні види діяльності учнів, форми і методи економічного виховання, які в цілому повинні бути системою виховного впливу на колектив та особистість. До планування з метою підвищення ефективності виховання доцільно, на нашу думку, підключати дитячий колектив.

5. Організація діяльності дітей і проведення різних виховних заходів економічного характеру й здійснення при цьому керівного впливу з боку класного керівника, організатора виховної роботи, директора, батьків, шкільного самоуправління та шефів. Взаємодія здійснюється словом, наочною агітацією, а також спільною діяльністю дорослих і дітей.

6. Організація контролю та обліку. Контроль дозволяє отримати інформацію про реальний стан об'єкта управління на конкретний момент. Контроль може здійснюватися як педагогами та адміністрацією, так і батьками та шефами дитячого самоврядування. У процесі контролю важко встановити результат виховного впливу й одразу ввести необхідні корективи.

Облік передбачає отримання, переробку та зберігання інформації про результати виховного впливу.

Контроль та облік можуть здійснюватися за емпіричними даними, які свідчать про результати праці та її ефективність, про стан матеріального забезпечення, про економію учнями часу, матеріалів, сировини, електроенергії, а також шляхом визначення рівня економічної освіти школярів.

7. Підбиття підсумків за певний, раніше встановлений період (четверть, півріччя, рік) є завершальним етапом. На основі підсумків проводиться аналіз зрушень у вихованні та навчанні, результати зіставляються із запланованими орієнтирами. На підставі цього робляться висновки, які використовуються для постановки нової мети, нових завдань управління на наступний період (наступний цикл).

Отже, управління економічним вихованням – процес циклічний. Тому після постановки нової

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ ПЕДАГОГІЧНОГО КЕРІВНИЦТВА ЕКОНОМІЧНИМ ВИХОВАННЯМ УЧНІВ

мети повторюються всі функції управління. Ефективність управління економічним вихованням школярів залежить від науково-обґрунтованого керівництва його процесом.

Для сучасного етапу розвитку системи виховання підростаючого покоління характерна єдність зусиль сім'ї, школи й суспільства. Школа в системі керівництва економічним вихованням є з'єднуючим ланцюгом виховного впливу педагогів, батьків і суспільства на учнів.

Для повної характеристики цього цілісного впливу на реципієнтів економічних знань нам важливо було виявити, а згодом і з'ясувати всі об'єктивно існуючі чинники впливу на рівень економічної підготовки педагогічних кадрів, встановити між ними взаємозв'язки, визначити зміст, форми і методи роботи кожного з них.

Теоретичною основою структури організації економічної підготовки педкадрів є системний підхід. Його суть полягає у розгляді системи підготовки у взаємозв'язку та взаємозумовленості, визначенні основних компонентів, які розкривають суть кожної з них, розробці параметрів, які характеризують функціональні обов'язки кожної структурної підсистеми.

Під організаційною структурою економічної підготовки педагогічних кадрів ми розуміємо склад та підпорядкованість взаємозв'язаних організаційних одиниць або підсистем, які функціонують на основі принципу неперервності професійно-педагогічної освіти, оволодівають економічними знаннями, вміннями і навичками, які трансформуються як реципієнти економічних знань на основі методичного забезпечення.

Визначення організації економічної підготовки педагогічних кадрів, а також розуміння її іншими авторами (В.Розов, І.Сасова [11], А.Нісімчук, Б.Шемякін [14]) дають підставу стверджувати, що вона має певну структуру і передбачає управлінську діяльність керівників, колегіальних органів та громадських організацій навчального закладу (керівна ланка чи підсистема) і виконавчу діяльність студентів, учителів, студентських, учнівських організацій та органів самоврядування, батьків, трудових колективів, громадськості (виконавча ланка чи підсистема). Їхнє завдання полягає у створенні доцільної, чітко скоординованої системи роботи, спрямованої на педагогічно-методичне озброєння освітянських кадрів економічними знаннями, вміннями і навичками, необхідними підростаючому поколінню для життєдіяльності в умовах ринкових відносин. Зазначені ланки структури організації економічної підготовки економічних кадрів функціонують на основі ділових зв'язків між їх учасниками,

спільності цілей і завдань економічної підготовки учнів. Ці завдання і цілі конкретизуються відповідно до специфіки діяльності керівної, виконавчої і виховної ланок з урахуванням їх функціональних обов'язків, індивідуальних особливостей і можливостей.

Так, основним завданням керівної ланки (ректор ВНЗ, декан факультету, завідувачі кафедрами, директор школи) є забезпечення необхідних умов для успішного здійснення економічної підготовки майбутніх вчителів, вчителів-практиків, мобілізація для цього всіх наявних матеріальних і трудових ресурсів.

Це завдання, в свою чергу, поділяється на окремі завдання і цілі:

- створити необхідну навчально-матеріальну базу економічного навчання і виховання майбутніх вчителів; чітко спланувати роботу; раціонально розставити персонал, організувати працівників на успішне виконання поставлених завдань;

- забезпечити активну участь у реалізації запланованого викладачів, учителів, виробничників, студентську та учительську організації, батьків;
- систематично аналізувати ефективність здійснюваної роботи і відповідно коригувати її.

Науково-методичним центром у економічній підготовці вчительських кадрів, учнів загальноосвітніх шкіл є вищий навчальний педагогічний заклад. Його завданнями є: вивчення стану, розробка теоретичних основ, науково-методичних рекомендацій щодо економічного виховання дітей, підготовка майбутніх педагогів, допомога органам освіти в підвищенні кваліфікації вчителів з цієї проблеми. Робочим органом з проведення такої роботи повинна бути, на нашу думку, лабораторія з проблем економічної освіти й виховання, а методичне забезпечення повинна здійснювати кафедра економічної теорії.

Ми поділяємо думку академіка М.Шкіля, що більшість педагогічних ВНЗ України мають свої наукові школи, які можуть реально вдосконалюватись, підтримуючи систематичний інтеграційний зв'язок зі школами. Педагогічні ВНЗ мають і базові профільно-спеціалізовані методичні кафедри, а також кафедри психолого-педагогічного спрямування з науковим кадровим забезпеченням. Отже, за умови підвищення кваліфікації на базі престижних ВНЗ виникає система науково-методично-практичного об'єднання "ВНЗ – школа – ВНЗ" [16].

Розпорошення науково-методичних сил між педагогічними ВНЗ і обласними (міськими) інститутами післядипломної освіти спричиняє глибоку педагогічну кризу в підготовці спеціалістів.

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ ПЕДАГОГІЧНОГО КЕРІВНИЦТВА ЕКОНОМІЧНИМ ВИХОВАННЯМ УЧНІВ

26 обласних (міських) інститутів, що утримуються за кошти місцевого бюджету і підпорядковані управлінням освіти обласних, Київської і Севастопольської міських державних адміністрацій, мають виконувати передусім завдання з організації методичної роботи та застосування різних видів професійного тренінгу, оволодіння новими педагогічними технологіями.

Як свідчить аналіз, для багатьох інститутів післядипломної освіти така номенклатура функціональних завдань є занадто амбіційним переліком. Натомість вони надають другу вищу педагогічну освіту та освітньо-кваліфікаційний рівень “спеціаліст” особам із середньою освітою. Це викликає щонайменше непорозуміння. Чи можуть непрофесійні заклади готувати професіоналів? А створення різноманітних кафедр в інститутах підвищення кваліфікації, які за своїм чисельним складом інколи переважають вузівські? Водночас на кафедрах працює багато спеціалістів з вищих навчальних закладів за сумісництвом, інші залучаються до читання лекцій і т. ін.

У теорії управління зазначається, що необхідно надавати всім працівникам якнайбільшу самостійність у межах виконуваних завдань, забезпечувати право на духовну автономію особи при виробничій субординації, підтримувати почуття гідності підлеглих, постійно підкреслювати важливість і необхідність роботи, яку вони виконують. Підпорядкування і контроль все більшою мірою повинні поступатись місцем залученню і партнерству. Як категоричний імператив повинні висуватись зміни у ставленні до праці: із способу добування засобів існування вона повинна еволюціонувати до засобів самовираження людини.

Рівень управлінської діяльності може оцінюватися порізному. Спираючись на існуючий досвід багатьох управлінських ланок освіти в Україні, нами розроблено механізм компетентного управлінського впливу на процес економічної освіти й виховання, придатний для застосування на будь-якому освітньому рівні (школа, ВНЗ, післядипломна освіта).

На нашу думку, структура планування діяльності повинна включати такі елементи:

- *побудова взаємостосунків при вирішенні проблеми;*
- *визначення проблеми і можливостей;*
- *аналіз проблеми;*
- *планування дій;*
- *експериментування з наступним можливим, у разі необхідності, переплануванням дій;*
- *реалізація дій;*
- *оцінка результатів.*

У практиці така схема реалізується в такій послідовності. Передусім проводиться анкетування педагогічних колективів. Зміст анкети спрямовується на визначення найважливіших напрямків діяльності педагогічних колективів і їх керівників (кількість таких напрямків може бути 8 – 10). На основі анкет визначаються найважливіші напрямки управлінської діяльності. Оцінка розвитку кожного з напрямків проводиться за п’ятибальною системою:

“4” – високий рівень розвитку;

“3” – середній рівень розвитку;

“2” – низький рівень розвитку;

“1” – незадовільний рівень розвитку;

“0” – респондент не може відповісти на запитання.

За результатами анкетування по кожному з напрямків управлінської діяльності визначається коефіцієнт рівня розвитку за формулою:

$$\frac{A+0,5B-0,5C-E}{P}$$

P

де К – коефіцієнт розвитку;

A – кількість респондентів, що дали оцінку “4”;

B – кількість респондентів, що дали оцінку “3”;

C – кількість респондентів, що дали оцінку “2”;

E – кількість респондентів, що дали оцінку “1”;

P – загальна кількість респондентів.

Коефіцієнт К може бути в інтервалі (-1; +1).

K – 0,5 відповідає незадовільному рівню роботи з окремого напрямку;

K міститься в інтервалі (-0,5; 0) – низький рівень роботи;

K міститься в інтервалі (0; +0,5) – середній рівень роботи;

K + 0,5 відповідає високому рівню роботи.

Запропонована методика дає можливість визначити рівень управлінської діяльності в цілому:

- високий рівень, коли K в межах +0,5 складає 75 відсотків;

- середній рівень, коли K в межах +0,5 складає 50 – 74 відсотки;

- низький рівень, коли K в межах +0,5 складає 26 – 49 відсотків;

- незадовільний рівень, коли K в межах +0,5 складає 25 і менше відсотків.

Висновки. Аналіз кількісних показників дає можливість визначити, які з напрямків економічної освіти й виховання здійснюються незадовільно, а які на належному рівні. На основі цього можуть вноситись відповідні зміни чи доповнення до

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ ПЕДАГОГІЧНОГО КЕРІВНИЦТВА ЕКОНОМІЧНИМ ВИХОВАННЯМ УЧНІВ

навчальних планів, програм, а також вводяться конкретні напрями підготовки фахівців.

Таким чином, теоретико-методологічні, дидактичні, методичні і практичні основи реалізації об'єктивно цілеспрямованої програми, центральним ядром якої є концептуальні положення неперервної освіти, моделювання її процесу, управлінські аспекти забезпечення його дали можливість зробити висновок про її педагогічну доцільність і наукову ефективність.

1. Бондар В.І. *Управленческая деятельность директора школы: дидактический аспект* – Киев: “Радянська школа” 1987 – С. 156.

2. Конаржевський Ю.А. *Що потрібно знати директору школи про системи і системний підхід* Челябинск, 1986, С. 63. Там же, С. 64.

3. Костян С.Л. *Економика народного образования* – М.: Просвещение, 1986 – 239 с.

4. Кураков Л.П., Соболева Е.Н., Якимов В.Н. *Экономическое образование и воспитание школьников* – М.: Просвещение, 1987. – 142 с.

5. Маслов В.Й. *Теория и методика организации непрерывного повышения квалификации руководителей школ.* – К., 1990. – 259 с.

6. Мочерний С.В. *Основи економічних знань: Запитання і відповіді* – К.: Феміда, 1996. – 272 с.

7. *Національна доктрина розвитку освіти в XXI столітті. Освіта України, 2001.*

8. Олійник В.В. *Організація дистанційного навчання в післядипломній педагогічній освіті: організаційно-педагогічне дослідження* – К: ЦПППО, 2001. – С.11 – 15.

9. Пикельная В.С. *Теоретические основы управления: Методическое пособие* – М.: Высшая школа, 1990. – 175 с.

10. Попов Г.Х. *Эффективное управление.* – М.: Экономика, 1985. – 335 с.

11. Сасова І.А. *Педагогічні технології соціально-економічної підготовки школярів // Освіта і ринок.* – 1998 – №1 – С.23 – 26.

12. В.О.Сухомлинський *Розмова з молодим директором школи.* – К., 1973, С.33.

13. Шакуров Р.Х. *Социально-психологические проблемы руководства коллективом* – М., 1982. – 208 с.

14. Шемякин В.П. *Экономическое воспитание школьников: Вопросы теории и практики.* – М.: Педагогика, 1986 – 96 с.

15. Шепель В.М. *Управленческая этика.* – М.: Экономика, 1989. – 284 с.

16. Шкіль М.І. *Реформування вищої педагогічної освіти // Освіта і управління.* – 1997. – Т.І. – С.39 – 45.

17. Шпак О.Т., Падалка О.С., Шепетько В.П. *Учителю про економічне виховання учнів: питання генезису і компетентності.* – К.: Четверта хвиля, 1998. – 224 с.

Тарас Шевченко (1814 – 1861 рр.)

*Все йде, все минає – і краю немає.
Куди ж воно ділось? Відкіля взялось?
І дурень, і мудрий нічого не знає.*

*Один у другого питає,
На що нас мати привела?
Чи для добра? Чи для зла?
На що живем? Чого бажаєм?
І, незознавшись, умираєм,
І покидаємо дела...?*

*І день іде, і ніч іде,
І, голову схопивши в руки,
Дивуєшся, чому не йде
Апостол правди і науки.*